

SPIS TREŚCI

TRZY

zwyczajowe części Księgi

Przedmowa	11
Droga życiowa Profesora	17
Po prostu Profesor	35

Część 1. „CZYSTA” STATYSTYKA – od pojęcia cechy do wskaźników rozwoju

Opis dorobku Profesora	45
Andrzej Bąk, Marek Walesiak , O ważności teorii cech. Czy nominanty są potrzebne w badaniach porównawczych?	61
Eugeniusz Gatnar , Modele jakościowe w statystyce. Jak odróżnić „ilościowe” od „jakościowego”?	74
Aurelia Hetmańska , Wskaźniki zrównoważonego rozwoju. Czy teoria potrzebna jest praktyce?	80
Krzysztof Jajuga , Cecha jakościowa a zarządzanie jakością. Na tle rozważań naukowych profesora Tadeusza Borysa	90
Zbigniew Panasiewicz , Jak „statystycznie” przekraczać granice? O próbach tworzenia statystyki transgranicznej	99
Adam Przybyłowski , Zrównoważony transport. Jak mierzyć poziom tego równoważenia?	108

Część 2. JAKOŚĆ JEST WSZĘDZIE – od pojęcia jakości do zarządzania jakością

Opis dorobku Profesora	123
Krystyna Lisiecka , Powroty Profesora do zarządzania jakością. Jego wkład do teorii jakości.....	147
Władysław Mantura , Kwalitologia. Czy teoria jakości istnieje?.....	158
Elżbieta Skrzypek , A jednak jakość jest wszędzie. Dowody Profesora	168

Część 3. ROZWÓJ I JEGO NOWE PARADYMATY – od pojęcia rozwoju do ekonomii rozwoju

Opis dorobku Profesora	173
Agnieszka Becla, Stanisław Czaja , Autonomizować czy integrować cechy rozwoju? O szansach idei rozwoju zintegrowanego.....	193
Małgorzata Burchard-Dziubińska , Czy znamy stany docelowe rozwoju? O znaczeniu koncepcji ładu zintegrowanego	205
Bogusław Fiedor , O pochvale różnorodności poznawczej i metodologicznej w ekonomii. Czy ekonomia normatywna jest gorsza?	212
Franciszek Piontek, Barbara Piontek , Czy wartości potrzebne są nauce? Na drodze „od statystyki do jakości życia”	221
Bazyli Poskrobko , Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Co jest ważne w jej warunkach brzegowych?.....	228

Część 4. EKOLOGIA I OCHRONA ŚRODOWISKA – od emocji do rachunku sozoekonomicznego

Opis dorobku Profesora	247
Alina Obidniak , Nasza wspólna droga. Łączyć, nie dzielić.....	271
Jacek Jakubiec , Kampanie społeczne w rozwiązywaniu konfliktów ekologicznych. Czy konflikty można cywilizować?	278
Tomasz Winnicki , Czy „siła spokoju” jest potrzebna w ochronie środowiska? O problemie Celwiskozy i sposobie jego rozwiązania.....	289

**Część 5. JAKOŚĆ ŻYCIA A AKSJOLOGIA –
od człowieka sztucznego do człowieka rzeczywistego**

Opis dorobku Profesora	301
Jan Kurowicki , Nieuczona impresja o przyjaźni intelektualnej	319
Marta Kusterka-Jefmańska, Piotr Rogala , Czy klasyfikacje coś porządkują? O typologiach jakości życia i ich przydatności	324
Adam Płachciak , Humanistyczna czy technokratyczna wizja człowieka? Wyzwania i dylematy społeczeństwa ponowoczesnego	334
Daniel Puciato , O mojej drodze do jakości życia i inspiracjach Profesora	346

EPILOG

Co w życiu jest najważniejsze? Moje postrzeganie świata... i siebie	357
Małgorzata Kowzan , Życiorys Borysa człowieka	365
Kilka rozmów i wywiadów z Profesorem	367
Kwestionariusz banalny	368
Rozmowa o rozmowie – emocje zastąpić uczuciami	370
Pieniądze to nie wszystko	375
Co po nas zostanie?	384
Wykaz dorobku Profesora	389
Publikacje naukowe, publicystyka, wywiady	391
Ważniejsze wystąpienia na konferencjach	419
Promotorstwo w przewodach doktorskich i recenzje w przewodach doktorskich	439
Recenzje wydawnicze rozpraw habilitacyjnych, dorobku w przewodach habilitacyjnych i w postępowaniach o nadanie tytułu naukowego profesora	442
Ważniejsze projekty badawcze i ekspertyzy	445

Przedmowa

Czas przemija, wypowiedziane słowo pozostaje

Lew Tołstoj

Intencja wydania Księgi

Tak, wypowiedziane lub napisane słowa zawsze pozostają, stając się śladem naszego życia i jednocześnie dowodem, jakie to życie było i nadal jest. Profesor Tadeusz Borys często żartuje, że jubileusze związane z upływem czasu niewiele Go obchodzą, bo posiadanie iluś tam lat to nie jest jakaś specjalna Jego zasługa. Inne jubileusze – na przykład związane z pracą zawodową – wydają się Mu sensowne. Mogą one bowiem nie tylko skłonić Jubilata do autorefleksji, ale także być okazją do przyjacielskiego spojrzenia INNYCH na Jego DROGĘ ŻYCIOWĄ w wykonywanym „zawodzie” oraz w „otocze” społecznej i osobistej tego wykonywania.

Za kilka miesięcy Profesor upłynie 50. rok pracy w roli nauczyciela akademickiego. Grono przyjaciół postanowiło skorzystać z tej okazji do refleksji nad Jego DROGĄ ŻYCIOWĄ, której bardzo ważnym akcentem była twórczość naukowa i praca ze studentami. Przegląd tej twórczości bez żadnych wątpliwości pozwala dostrzec myśl przewodnią **działań Profesora**, a jest nią z całą pewnością JAKOŚĆ, która według Niego „JEST WSZĘDZIE” i która jak „wyschnięta ziemia” wszędzie potrzebuje „deszczu” ciepłych wartości – fundamentu nierelatywizowanej etyki i moralności. To właśnie ta kategoria zadecydowała o Jego poszukiwaniach – o sposobach i treści stawianych pytań i próbach odpowiedzi w różnych, pozornie wydawałoby się odległych, obszarach badawczych. Poszukiwał bowiem i nadal poszukuje JAKOŚCI i zrozumienia ŚWIATA w:

- „czystej” statystyce, a zwłaszcza w pojęciu cechy „czegoś” i we wskaźnikach rozwoju,
- ogólnej teorii jakości i w zarządzaniu tą kategorią,
- istocie rozwoju i w jego nowych paradygmatach,
- ekologii i ochronie środowiska, a zwłaszcza w rezygnacji z emocjonalnego rozwiązywania konfliktów ekologicznych na rzecz szeroko rozumianej racjonalności i wrażliwości,
- a wreszcie w jakości życia i jego sensie, zanurzonym w aksjologii i ukazującym współczesny dramat naszej cywilizacji – dominację agresywnego i egoistycznego egocentryzmu (wartości „zimnych”) nad postawami opartymi na wartościach „ciepłych”, na prawdziwym człowieczeństwie.

Profesor zawsze szukał – w swoich podróżach po różnych obszarach i dziedzinach wiedzy/nauki – kluczowej dla każdego odpowiedzi na pytanie: **kim człowiek jest w rzeczywistości?** Odnosimy wrażenie, że w ostatnich latach tę odpowiedź znalazł – widać to było wyraźnie w Jego wypowiedziach, w rozmowach z nami, na konferencjach i w Jego publikacjach.

Układ Księgi

To te wymienione obszary poszukiwań Profesora zdecydowały o układzie treści tej Księgi, w której **jakość i aksjologia** jawią się jako jeden wspólny mianownik Jego twórczości. W poszczególnych częściach niniejszej publikacji zawarte są nie tylko bardziej szczegółowe opisy „przygód” naukowych Profesora, ale także eseje Jego Przyjaciół, Współpracowników i Uczniów, z którymi tworzył, dyskutował i wymieniał poglądy w czasie swojej działalności jako nauczyciel akademicki.

Kolejną ważną cechą tych poszukiwań było przekraczanie granic dyscyplin i dziedzin naukowych – profesor Tadeusz Borys zawsze podkreśla, że inne niż interdyscyplinarne podejście do nauki nie jest obecnie możliwe, bo ograniczanie perspektywy badawczej zawsze ociera się o **nieprawdę**. Na swojej DRODZE naukowej i życiowej Profesor bowiem zawsze występuje jednocześnie jako ekonomista, aksjolog, kwalitolog czy kwalimetryk i jako umiarkowany statystyk – umiarkowany, bo bez zapędów do „kwantyfikacji wszystkiego, co się rusza”, oraz – nadal z wielką nieśmiałością – jako entuzjasta... fizyki kwantowej, którą od kilku lat stara się nie tylko zrozumieć, ale i poczuć.

Zebrany pokaźny zbiór esejów poprzedzony jest dwoma – poza tą przedmową – ważnymi tekstami charakteryzującymi SYLWETKĘ Profesora Borysa. W pierwszym przedstawiono drogę naukową Profesora i Jego najważniejsze dzieła, a w drugim – refleksje redaktorów tej Księgi z wielu lat wspólnej pracy. Pozostałe części tej szczególnej publikacji stworzyli Przyjaciele Profesora, z którymi Jubilat tworzył, dyskutował i nie tylko rozwijał wątki naukowe, ale także wzmacniał przy wielu okazjach więzy przyjaźni – jako podstawy, co zawsze mocno podkreślał, prawdziwego i przynoszącego owoce współtworzenia w nauce.

Niemal wszystkie prace tej Księgi nawiązują do najważniejszych dzieł profesora Tadeusza Borysa na Jego drodze OD STATYSTYKI DO JAKOŚCI ŻYCIA i ukazują logikę tej drogi oraz jej najważniejsze etapy. Wszystkie części poprzedzone są krótkim opisem dorobku Profesora sporządzonym na podstawie Jego notatek i osobistych wspomnień.

W części pierwszej, zatytułowanej „CZYSTA STATYSTYKA – od pojęcia cechy do wskaźników rozwoju”, zawarte są eseje profesorów i praktyków statystyki, które nawiązują do ważnych pytań i problemów, jakie pojawiały się w pracach Profesora. Znalazły się tam mianowicie:

- esej Andrzeja Bąka i Marka Walesiaka: *O ważności teorii cech. Czy nominanty są potrzebne w badaniach porównawczych?*;
- refleksje Eugeniusza Gatnara: *Modele jakościowe w statystyce. Jak odróżnić „ilościowe” od „jakościowego”?*;
- praca Aurelii Hetmańskiej: *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju. Czy teoria potrzebna jest praktyce?*;
- refleksje Krzysztofa Jajugi: *Cecha jakościowa a zarządzanie jakością – na tle rozważań naukowych profesora Tadeusza Borysa*;
- praca Zbigniewa Panasiewicza: *Jak „statystycznie” przekraczać granice? O próbach tworzenia statystyki transgranicznej*;
- esej Adama Przybyłowskiego: *Zrównoważony transport – jak mierzyć poziom tego równoważenia?*

W części drugiej zatytułowanej „JAKOŚĆ JEST WSZĘDZIE – od pojęcia jakości do zarządzania jakością” zgromadzono eseje, które nawiązują wprost do myśli przewodniej działań naukowych Profesora, wyrażającej się w przekonaniu, że kategoria jakości jest uniwersalna i występuje wszędzie – dotyczy każdego obiektu. Swoje refleksje dotyczące tej ważnej tezy przekazali Profesorowie:

- Krystyna Lisiecka w tekście: *Powroty Profesora do zarządzania jakością. Jego wkład do teorii jakości*;
- Władysław Mantura w opracowaniu: *Kwalitologia. Czy teoria jakości istnieje?*;
- i Elżbieta Skrzypek w rozprawie: *A jednak jakość jest wszędzie. Dowody Profesora*.

W części trzeciej, zatytułowanej „ROZWÓJ I JEGO NOWE PARADYGMATY – od pojęcia rozwoju do ekonomii rozwoju”, zawarte są eseje Profesorów nawiązujące do kolejnej grupy pytań i problemów, które pojawiały się w wielu pracach Profesora, a mianowicie:

- praca Agnieszki Becli i Stanisława Czai: *Autonomizować czy integrować cechy rozwoju? O szansach idei rozwoju zintegrowanego*;
- esej Małgorzaty Burchard-Dziubińskiej: *Czy znamy stany docelowe rozwoju? O znaczeniu koncepcji ładu zintegrowanego*;
- refleksje autorstwa Bogusława Fiedora: *O pochwalę różnorodności poznawczej i metodologicznej w ekonomii. Czy ekonomia normatywna jest gorsza?*;
- rozważania Barbary Piontek i Franciszka Piontka: *Czy wartości potrzebne są nauce? Na drodze „od statystyki do jakości życia”*;
- i esej autorstwa Bazylego Poskrobki: *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Co ważne jest w jej „warunkach” brzegowych?*

Część czwarta Księgi odbiega nieco swym charakterem od pozostałych. Nawiązuje do proekologicznej aktywności Profesora w ruchach społecznych i organizacjach pozarządowych działających na rzecz ochrony środowiska, a także do Jego publikacji zarówno publicystycznych, jak i *stricte* naukowych. Okazuje się, że i w tej aktywności zawsze był konsekwentny i cierpliwie przekonywał strony konfliktu, aby negatywne emocje nie górowały nad rzetelną, uczciwą argumentacją. Stąd wziął się tytuł tej części: „EKOLOGIA I OCHRONA ŚRODOWISKA – od emocji do rachunku sozoeconomicznego”. Wypowiadają się tu w swoich esejach osoby, z którymi przez wiele lat Profesor współdziałał na rzecz poszanowania i ochrony środowiska. Znalazły się tu prace:

- Aliny Obidniak: *Nasza wspólna droga. Łączyć, nie dzielić*;
- Jacka Jakubca: *Kampanie społeczne w rozwiązywaniu konfliktów ekologicznych. Czy konflikty można cywilizować?*;

- Tomasza Winnickiego: *Czy „siła spokoju” jest potrzebna w ochronie środowiska? O problemie Celwiskozy i sposobie jego rozwiązania.*

Piąta, ostatnia część Księgi jubileuszowej dotyczy tego, co stanowi swoiste ukoronowanie DROGI ŻYCIOWEJ profesora Tadeusza Borysa, wskazującego w większości swoich publikacji jako cel nadrzędny wszelkich działań człowieka jakość życia i jednocześnie zadziwionego stworzonym przez samego człowieka iluzyjnym dylematem: czy iść drogą egocentrycznej autodestrukcji, czy wybrać holistyczny, zrównoważony rozwój, oparty na wysokim poziomie własnej aksjologii. Znalazło to odzwierciedlenie w tytule tej części Księgi: „JAKOŚĆ ŻYCIA A AKSJOLOGIA – od człowieka sztucznego do człowieka rzeczywistego”. Są tu zawarte refleksje dotyczące wizji człowieka i jego człowieczeństwa, uwidocznione w pracach Profesorów:

- Jana Kurowickiego: *Nieuczona impresja o przyjaźni intelektualnej;*
- Adama Płachciaka: *Humanistyczna czy technokratyczna wizja człowieka? Wybór i dylematy społeczeństwa ponowoczesnego;*

jak i ciekawe komentarze uczniów Profesora dotyczące współdziałania w tworzeniu wiedzy o jakości życia, a także związane z osobistą drogą do jakości życia, inspirowaną wykładami Profesora. Są to eseje:

- Marty Kusterki-Jefmańskiej, Piotra Rogali: *Czy klasyfikacje coś porządkują? O typologiach jakości życia i ich przydatności;*
- i Daniela Puciato: *O mojej drodze do jakości życia i inspiracjach Profesora.*

Cechą całej niemal twórczości Profesora jest swoista prowokacyjność wobec istniejącej rzeczywistości, także naukowej, i „pokojowy” pojedynek ze schematami „czystości” metodologicznej. Profesor Tadeusz Borys często w rozmowach przypomina, że droga „pod prąd rzeki” to jednak – mimo trudności – droga „do źródła”. Przypomina także, trochę ironizując, za Jerzym Haczem, że „człowiek mądry zawsze zostawia trochę mądrości na własny użytek”.

Życzymy Panu Profesorowi długiej kontynuacji Jego pięknej drogi życiowej. **Ad multos annos!**

Przyjaciele, współpracownicy i uczniowie

Podziękowania

Pragnę z głębi serca serdecznie podziękować Inicjatorom, Redaktorom i Współautorom tej Księgi za włożony trud redakcyjny, poświęcony czas oraz za piękne teksty, które dostarczyły mi wielu wzruszeń i skłoniły do wspomnieniowej refleksji.

Tadeusz Borys